

גליון נושא: 'מצלמות אבטחה בשבת'

בס"ד, יום ג' לפרשת חוקת, כ"ט סיון תשע"ו.

דיונים אקטואליים בסוגיות הנלמדות מסכת פסחים דף כה:

לעורר לב המעיין בלבד, ואין לסמוך על הדברים 'הלכה למעשה'.

לע"נ הרבנית הצדקנית **יעל בת יפה ג'מילה ע"ה** – אשת חבר למרן רה"י **רבי שלום כהן שליט"א**.
לרפואת מנחם בן עמנואל בתושח"י, לרפואת דינה שמחה בת דבורה בתושח"י.

הקדמה

'מצלמות אבטחה בשבת'

1. אין לאן לברוח...

בעיה עולמית: הפולמוס סביב הנושא של השימוש במצלמות אבטחה בשבת קודש, חובקת כיום זרועות עולם; למעשה, כמעט ואין אפשרות להימלט מבעיה זו, כאשר המציאות היא, שבכל מקום בעולם מותקנים בכל פינה ובכל חור, אלפי מצלמות אלקטרוניות, למניעת גניבות ונזקים: על-ידי משרדים, חנויות, צ"ינג'ים, בנקים, מוסדות ציבור, בתי חולים, בתי מלון, אולמות, ובתים פרטיים. מצלמות אלו בדרך כלל מכוונות גם לכיוון הכניסה והרחוב, וטווח הצילום מכסה רדיוס די רחב, כדי לפענח בקלות את נסיבות הגניבות והנזקים.

בהסכמי הפרמיה של חברות הביטוח לעסקים וחנויות, מופיע כיום תנאי מפורש, שאם המקום לא היה מצולם לא יוענק 'החזר כספי', על הנזקים שאירעו לרכוש המבוטח.

התקן פרטי: גם ידוע שהרבה אנשים אמידים, מתקינים מצלמות אבטחה בכניסה לביתם, או וידיאו בלובי, לראות מי חפץ להכנס. הסיבה שנפוץ כל כך התקני צילום בבתים של אנשים פרטיים, זה בגלל המחיר הזול (יחסית) של מערכות הצילום, וגודל התועלת שיש בהם, ולכן הם מצויים בכל פינה ובכל חור.

יודעי דבר (א.א.) מציינים; בעיר הקודש 'ירושלים', ובעיר התורה 'בני ברק', מותקנים על ידי הרשויות וגורמים נוספים, מאות מצלמות אבטחה, כמעט בכל מקום בולט בעיר (במוקדים ידועים, ובצמתים מרכזיים, בדגש על האזורים הרגישים). כך גם מוסרט כל תוואי קו 'הרכבת הקלה'. בנוסף יש את המצלמות בכבישים, לפיקוח על הרכבים הנוסעים ('טסים') בכבישים. ואכן רוב הפיגועים מתועדים במצלמות האבטחה.

מלמעלה: בנוסף מופעלים ברחבי ירושלים, עשרות 'מצלמות על', המסוגלות לצלם במרחב הראיה שלהם, כל רחוב ובית. הם קולטות ברזולוציה גבוהה מאוד, כל איש, מכונית, חצר, וכל עצם שהוא. ויש מהם שיכולות לצלם על ידי כיוון ה'זום', גם בתוך בתים פרטיים (מה טובו אהליך יעקב??).

כך ידוע שהרשויות מקימות בכל הערים הגדולות 'מרכזי שליטה' עם יכולות מדהימות, מפני שהם מחוברות לאלפי מצלמות המרשתות את כל העיר, ומאפשרות תגובה מהירה ומדויקת. במקרה של אירוע בטחוני, (פיגוע, שריפה, תאונה, וכדומה), מכוונים את המצלמות, ויש 'תיעוד חי' מן השטח.

וכל זה חוץ מהלווינים, שיש לכל מדינה ומדינה, 'המטיילים' במרחבים האין סופיים של היקום, וישנם לווינים המסוגלים לצלם את הפנים של כל אדם הצועד לתומו ברחוב, וכן קיים אפשרות להסתכל באמצעות לווינים אלו, בכל רחוב בעולם, ואפשר אפילו לקרוא מודעות המודבקות ברחוב 'מאה שערים' בירושלים, או 'רבי עקיבא' בבני ברק.

מי שרוצה להחמיר לא להיות מצולם, כמעט ולא יכול לצאת מביתו במהלך כל השבת, מה גם שבהרבה מקומות, הוא מצולם בתוך הבית!

כעת צריך לדון גם, האם מותרת ההליכה ל'כותל המערבי' בשבת, כאשר מטעמי בטחון, פרוסות בכל הדרכים המובילות ל'כותל המערבי', למעלה מ-400 מצלמות (מערכת מבט 2000), ולמעשה כל סימטאות העיר העתיקה בירושלים, 'מכוסות' במצלמות.

המאמר שלפניכם - נכתב לאחר מחקר מתמשך, בה יובא דעת גדולי הפוסקים בפן ההלכתי, וגם סקירה מתומצתת על הפן הפרקטי, מפי מומחים בכירים, על מגוון ההיבטים הרלוונטיים, בעניין מורכב זה.

סדר הדברים: למען הסדר הטוב, המאמר מחולק לשלושה נדונים;

החלק הראשון - האם מותר לעבור תחת עין 'מצלמות אבטחה' בשבת; בין החששות: 'כותב', או 'רושם' שהוא תולדה דכותב, 'מכה בפטיש', 'בונה' או 'מבעיר' (מעגל חשמלי), 'מתקן מנא'.

החלק השני - האם מותר לצעוד ל'כותל המערבי' בשבת. האם זה מוגדר ניחא ליה, הפתרונות של הגורמים הרלוונטיים ודרכי יישומם.

החלק השלישי - סכסוך בין שכנים על המצלמות, כאשר ראובן מתקין מצלמות, למרות התנגדותו של השכן שמעון, האם זכותו של שמעון לעכב, עוד יש לדון, האם כלפי שמעון השכן, זה מוגדר 'ניחא ליה', כי למעשה הוא נהנה מהצילום והאבטחה.

2. מחשבה אחת של מוסר

אגב: כאשר מתבוננים בקידמה הטכנולוגית, המתפתחת מעבר לכל דמיון, מתעוררת בלב מחשבה אחת של מוסר, כאשר מומחש לנו באופן מדהים, דברי התנא במסכת אבות.

עין רואה: לשון המשנה (אבות פרק ב' משנה א') הסתכל בשלשה דברים, ואי אתה בא לידי עבירה. דע מה למעלה ממך, עין רואה, ואוזן שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבין. ידוע מה שכתב החפץ חיים (בספרו 'שם עולם' חלק א' חתימת הספר פרק כד) שלפי ירידת הדורות, כך זימן הקב"ה שיהא לבאי עולם, המחשה מוחשית לדברי חז"ל. וציין החפץ חיים, שהמתבונן בכלים החדשים שיש בעולם, יכול ללמוד מזה לימוד בדרך המוסר, ולהמחיש לעצמו מה שאמרו חז"ל.

מכח כלי המחזה 'טלסקופ', יבין מה זה עין רואה. מכח כלי ההקלטה 'פאטיפון' ו'טייפ', יבין מה זה אוזן שומעת, וירגיש את דברי הזהר הקדוש, שלא נאבד אפילו דיבור אחד, וכולם מוכנים ליום הדין, בין לטוב לקבל עבורם שכר, ובין חס וחלילה להיפך. ומכח ה'מצלמה' יתבונן, מה זה וכל מעשיך בספר נכתבים. עכ"ד החפץ חיים.

עם התקדמות הטכנולוגיה בזמננו, ניתן לומר לפי דרכו, שכל המשנה באבות מומחשת כיום. כאשר התחדשו שלל אמצעי צילום מתוחכמים, שכל אדם הצועד לתומו ברחוב, מצולם בכל רגע נתון, מבינים היטב את דברי התנא, שיש 'עין רואה'. כאשר רואים טלפון ופלאפון, ואמצעי הקלטה והאזנה משוכללים, מבינים מה זה 'אוזן שומעת'. וכאשר מופיעים מחשבי ענק, עם מידע עדכני, במאגרי אינפורמציה על כל אדם, שלא נחקים אף פעם, מרגישים היטב, מה זה 'וכל מעשיך בספר נכתבים' (י.ז.ו.).

פרק א'

לא אפשר ולא קמיכוין

3. סוגית הגמ'

מבואר בגמ' (פסחים דף כה:), שיש מחלוקת בין שני הלשוניות בסוגיא, מה הדין ב'לא אפשר ולא קמיכוין'. סוף דבר יוצא – ב'לא אפשר ולא קמיכוין', מותר ליהנות מעבודה זרה, רק לדעת ר' שמעון ולא לדעת ר' יהודה, ולחד לישנא, גם אליבא דר' יהודה.

והקשו הראשונים, מדוע אסור להתרפאות בעבודה זרה, למרות שיש סכנת נפשות, והרי אי אפשר ולא קמיכוין מותר. ותירץ הר"ן (חולין דף לב. מדפי הרי"ף) וכפי שביאר הפנ"י את דבריו, דכל ההיתר, הוא רק בהנאה הבאה לו לאדם ממילא. כלומר, כשהוא אינו הולך ולוקח את ההנאה בגופו, אלא הולך לדרכו, ופוגע בו ריח על ידי זה. אבל אם הולך ולוקח את העבודה זרה להתרפאות, אסור.

ומדויק לשון הגמ', הנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו, כלומר שהוא אינו עושה מעשה ליקח את ההנאה, אלא בדרכו פוגע ממילא בהנאה. ושאינו מגורר אדם ספסל וכו' שעושה מעשה בפועל.

4. הוכחת הגרי"ש אלישיב

מכאן הוכיח הגרי"ש אלישיב זצ"ל בשיעורו היומי ('הערות' למסכת פסחים דף כה:), שיש להביא מכאן סניף להתיר, ללכת בשבת במקום שיש מצלמה המצלמת אותו בכל רגע. וזה שכיח במקומות רבים, בחנויות שבפתחם מותקנות מצלמות המופעלות אף בשבת, ומצלמים את כל העוברים ושבים, וכאשר הוא בא לעבור שם, אף שודאי שהמצלמות יקלטו אותו, אין כאן איסור, משום שהוא הלך לדרכו, ולא איכפת ליה במה שהם משתמשים בו, ומצלמים אותו ללא צורך בשבילו, שאין כאן מעשה שלו, ואינו מעשה איסור. [הלשון שם בהערות - שאין כאן 'מעשה' ידיה, ואינו 'מעשה' איסור, ולא נימק טעם ההיתר מדין 'פסיק רישא דלא ניחא ליה'].

והוסיף הגרי"ש, שאין להקל תמיד על פי זה, מאחר שאינו מוסכם על כל הראשונים כאן, כי הרי יש אומרים שגם כשאין עושה מעשה, אסור. עכ"ד. והעירו, לפי זה היאך נוקטים להקל בשופי בכל מקום.

'פסיק רישא': חשוב להדגיש, שהמצלמות הם בגדר 'פסיק רישא', כי יודע בוודאות, שאם הולך ברחוב הוא מצולם, ונמצא שתלוי זה במחלוקת תוס' והר"ן, האם חל על זה ההיתר, של 'לא אפשר ולא קמיכוין'. לדעת התוס', הסוגיא עוסקת באופן שאינו 'פסיק רישא', אך אם זה 'פסיק רישא' אסור, ואין בזה ההיתר, של 'לא אפשר ולא קמיכוין'. ורק לדעת הר"ן (חולין דף לב. מדפי הרי"ף) אפילו ב'פסיק רישא' מותר ב'לא אפשר ולא קמיכוין'. משום שהאיסור בא מאליו, בלא מעשה איסור מצידו (ש.י.).

ואפילו שהר"ן מדבר כלפי איסורי הנאה, אבל בשבת זה איסור של מלאכה, ומפורש בגמ' שמודה ר' שמעון ב'פסיק רישא ולא ימות' שאסור. מ"מ מבואר בחפץ חיים (כלל ו' אות ה') שטעם ההיתר של הר"ן, משום שהאיסור בא מאליו בלא מעשה, ולכן פירש שאין זה דין רק באיסורי הנאה, אלא גם בכל איסורי תורה, כגון לשון הרע שאם שמע ללא שום מעשה מצידו, אין זה מעשה איסור, ושפיר הורה הגרי"ש, שגם כלפי מצלמות בשבת לא חשיב מעשה, ולכן לא מגרע מה שהוא 'פסיק רישא' (י.ש.ק.). אכן לפי הבנת הגר"ש שקאפ זצ"ל (שערי יושר שער ג' פרק כה) סברת הר"ן זה רק בהנאה שלא חשיב לקיחת הנאה, וקיבלו חז"ל שכל ההנאות אינם אסורות, אלא דוקא ע"י השתמשות של לקיחת הנאה. ואם כן כלפי מלאכת שבת ודאי שיהא בזה איסור. [באמת לשון הפני יהושע שהביא דברי הר"ן, 'שהנאת ריח לא חשוב מעשה', ומשמע כהבנת הגר"ש שקאפ, ולא כהבנת החפץ חיים, ואם כן קשה, מה הראיה מכאן להתיר מצלמות, הרי ההיתר הוא רק, לענין מה שלא חשוב מעשה - מ.א.].

5. 'פסיק רישא' דלא ניחא ליה

מחלוקת ראשונים: אפשר לתלות עיקר נדון זה של הליכה מול המצלמות, במחלוקת הראשונים בדין 'פסיק רישא' דלא ניחא ליה, לדעת הערוך מותר, אך לדעת התוס' (כתובות דף ו) אסור, ובשו"ע (או"ח סימן שכ סעיף יח) סיים 'והעולם נוהגים היתר, ויש ללמד עליהם זכות... ויש לגמגם בה, וטוב להנהיגם, שלא יהא כלי תחת החבית, בשעה שפוקקים הנקב', ועיין שם מה שהכריע המשנה ברורה (ס"ק נה) בשם הט"ז, ונמצא שקשה להתיר רק מכח זה.

אי אפשר: זה ברור, שללכת ברחוב כשיש שם מצלמה ולא ניחא ליה, לצורך הליכה לבית כנסת, או לביקור אצל קרובים או כל צורך אחר, הוא בגדר של 'אי אפשר', ולכן התיר הגרי"ש משום 'לא אפשר ולא קמיכוין'. ולא שייך לטעון - שיכול להשאר כל היום בבית, כי הרי גם בכל האופנים

שמוּבא בגמ', יש לו אפשרות טכנית לא לעשות את האיסור, רק שצד ההיתר יותר קשה לו. לדעת התוס' (פסחים דף כה: ד"ה לא אפשר) אם יש לו טורח גדול, כבר חשיב אי אפשר. והמהר"ם חלאווה (פסחים דף כה: ד"ה איתמר) מיקל יותר בהגדרה, ולדעתו 'אפשר' פירושו בשוה, וכל שאינו בשוה, דהיינו שצד האיסור הוא יותר קרוב אפילו מעט, מהאופן המותר, כבר חשיב אי אפשר.

6. שכונת גאולה בירושלים

שואל אברך: אני גר בשכונת גאולה בירושלים, ויש בכל האיזור מצלמות ומערכות אבטחה של החנויות נגד גנבים, המצלמות ומקליטות ושומרות את התמונות, לפחות 14 יום. הן לא זזות, ולא נדלק שום אור. אין פה בעיה של ביטחון על עסקי נפשות, ויש רק גניבות קטנות של רכוש. כעת השאלה, כאשר אני יוצא לבית כנסת בשבת, האם יש בזה חשש איסור, האם מותר לי להיות מצולם בשבת?

להפעיל מערב שבת: נדון זה קיים גם לענין הפעלת המצלמות מערב שבת. מה שנכריע כלפי האדם שעובר תחת עין המצלמה האם מתייחס אליו הצילום, ממילא נדע גם דינו של האדם שהפעיל את המצלמות מערב שבת. לדעות האוסרים לעבור, יתכן שהמפעיל עובר באיסור של 'לִפְנֵי עֵינָיו'. אך לדעת המקילים לעבור, מותר גם להפעיל את המצלמה מערב שבת, ואין בזה חשש 'לִפְנֵי עֵינָיו' (י.ג.). [זה ברור שאם אין בכך צורך גדול, יש לנתק את המצלמות לפני שבת. הואיל ולא יצאנו מידי כמה ספיקות, שהרי כידוע יש הרבה פוסקים שצידדו לאסור את ההליכה תחת המצלמות, וישנם דגמי מצלמות שיתכן שאסורים לכל הדעות, אולם עדיין צריך לדעת מה עיקר הדין בזה].

אפשר לכבות: שאלה דומה לזו נידונה רבות בדברי הפוסקים בנוגע למצלמות אבטחה שהוקמו בעיר העתיקה. אולם שם עיקר הפולמוס האם זה נחשב 'פסיק רישא' דניחא ליה, כי הסיבה שהוא רגוע בצעידתו לתפילה ב'כותל המערבי' הוא בגלל שעל ידי המצלמה אפשר לנטרל בזמן אמת את המחבלים רח"ל (אי"ה יובא בהרחבה בהמשך). אבל כאשר עובר ב'גאולה' אין זה ניחא ליה, כי הרי גם בלי המצלמות הוא היה הולך שם, ואם היו שואלים אותו האם לכבות את המצלמות, הוא היה עונה 'תכבו'. ואדרבה ניחא ליה, שיכבו את כל המצלמות כדי שלא יכשל בחשש איסור. וזה ברור שניחא ליה צריך לדון האם חפץ בתועלת או לא, אבל מה שלא ניחא ליה בגלל האיסור ודאי הוא בגדר ניחא ליה כי מצד המעשה עצמו חפץ בו, ויש לזה סמך בדברי התוס' (פסחים דף כו: ד"ה עלה) כלפי עול של פרה אדומה, דאף שלא ניחא ליה כעת שיעלה זכר על הפרה האדומה, מכל מקום חשיב ניחא ליה כיון שבעצם חפץ בזה.

7. דעת האוסרים

האוסרים: כידוע הגרי"ש אלישיב זצ"ל צידד שזה בכלל כותב, ודן להתיר מצד צדדים אחרים, כמבואר בספר קדושת השבת (עמודים פ' - פ"ג). בספר 'משנת אי"ש' מסופר - פעם אחת כאשר נפגשו הגרי"ש אלישיב זצ"ל וחתנו הגר"ח קנייבסקי שליט"א, נסובה השיחה אודות המצלמות המצויים ברחובות ובשווקים, ונחלקו האם זה בכלל מלאכת כותב או לא, והאם זה דרך כתיבה. הגרי"ש טען שזה חשיב כותב שלא כדרך ואולי הוי כדרך, וברור שאינו בגדר מתעסק כי כך דרך פעולתו. ואילו הגר"ח צידד להחמיר יותר, שהיום זה נהיה המנהג לכתוב באופן זה, ויכול להיות שזה כתיבה דאורייתא.

סיכום דעת הגרי"ש: באי בית הגרי"ש (מ.ד.ל.) מסכמים את דעתו בעניין, וכעין זה כתב הגרמ"מ קרפ שליט"א (בספרו הלכות שבת בשבתו), שבכל אופן אין זה איסור דאורייתא כי אין זה דרך כתיבה. ואם אין התמונה מופיעה על גבי מסך בשעת הצילום מותר לכתחילה [למרות שהתמונות נשמרות בזכרון המחשב, כיון שזכרון וירטואלי של מחשב אינו נחשב כתיבה], בתנאי שלא ניחא ליה, כגון בחנויות. (ואם ניחא ליה יש לדון). ואם יש מסך שהצילום עולה מיד כפי שמצוי במצלמות אבטחה שהתמונה עולה במסכי ה'מוקד חירום', בזה חמור יותר שיש כאן כתיבה, וכל ההיתר זה רק מצד כתב שאינו מתקיים ולכן אינו לכתחילה, ויש להחמיר בזה. ובכותל דניחא ליה שבכך נמנעים פיגועים, וכן בוידאו בכניסה לבנין שמעונין שהשומר יראה אותו ויפתח לו את הדלת, יש להחמיר

מדינא. אולם עדיין אין לומר שזה איסור גמור מעיקר הדין, כי עדיין היה חוכך בדעתו אולי נאמר כסברת ה'שבט הלוי', שזה לא נחשב כלל מעשה של האדם ההולך ברחוב.

ביטוח: ושמעתי מהג"ר יחזקאל אלימלך כהן שליט"א דיש להסתפק לדעת הגרי"ש, מה הדין כאשר בעל החנות עצמו עובר על פתח חנותו בשבת האם חשיב ניחא ליה, כיון שרוצה מטעמי בטיחות שמקום זה יצולם, ואם כן יצא שלבעל החנות אסור לעבור ליד חנותו למרות שלכל אדם מותר לעבור שם. או דלמא גם לבעל החנות מותר כמו שמותר לכל אדם, כי גם כלפיו נחשב לא ניחא ליה, ורק בדרכים המובילות ל'כותל המערבי' יש מקום לאסור כי שם זה נחשב ניחא ליה בעצם, אבל ליד חנותו הוא צריך את מערכות הצילום רק בגלל דרישות חברת הביטוח (לברר איך קרה הגניבה, שריפה, וונדליזם, וכדומה), אולם אין לו צורך עצמי בצילום. בנוסח אחר - טען 'בעל עסק למדן' שמצידו מספיק במערכות הצילום, נעילה, ואזעקה, שבתוך החנות. ומה שמתקין מערכות צילום גם מחוץ לחנות, זה רק בכדי לרצות את חברת הביטוח.

הג"ר דוד אריה מורגנשטרן שליט"א דן בשיעורו שיש בזה חשש של 4 מלאכות דאורייתא (י.מ.ג.). בין החששות: 'כותב', או 'רושם' שהוא תולדה דכותב, 'מכה בפטיש', 'בונה' (לדעת החזו"א שסגירת מעגל חשמלי הוא בכלל מלאכת בונה, וגם כאן הוא סוגר מעגל חשמלי), או 'מבעיר' (מעגל חשמלי), ויש אומרים שיש בזה חשש של 'מתקן מנא'. למעשה דעת הרב מורגנשטרן שבכל המקומות אפשר להקל, כי הוי 'פסיק רישא' דלא ניחא ליה, אבל ב'כותל המערבי' וכדומה זה פסיק רישא וניחא ליה ולכן לדעתו אסור ללכת ל'כותל המערבי' בשבת. בנוסף יש גם חשש של איסורי דרבנן מצד זילותא דשבתא.

לדעת הגר"מ גרוס שליט"א אין לעבור כאשר המצלמה פועלת, ומעשה שהיה שהורה לסניף של 'רשת בר כל' בבני ברק לסלק את המצלמות הסמוכות לשיבת 'אורחות תורה'. אולם ביחס למחלבות שיש שם מצלמות כדי שיוכלו לעקוב שלא נחלבים בשבת על ידי ישראל, הורה שכלפי זה יש לסמוך על שיטות המקילים, כיון שהיהודים שנמצאים שם הם מומרים, ולא צריך לדקדק עליהם בחומרות (י.ג.).

8. דעת המתירים

המתירים: דעת הגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל להתיר (במכתב שנדפס בסוף ארחות שבת חלק א' עמוד תקיג, ושוב נדפס גם בשבט הלוי חלק י' סימן קס), וכן דעת הג"ר זלמן נחמיה גולדברג שליט"א (הובאו דבריו בעטרת שלמה, כרך ו, עמ' נז) להתיר, וכתב שם בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שכבר התיר עניין זה, וכן דעת הג"ר עובדיה יוסף זצ"ל (שו"ת יביע אומר, חלק ט', סימן לה, ועיין ילקוט יוסף חלק ד' עמוד ר"ז) להתיר.

ודעת הג"ר ניסים קרליץ שליט"א (חוט שני חלק ד' פרק פ"ט עמוד קס"ה), לענין לעבור במקום שעומד שם אדם אחר ומצלם אותו, או כאשר מותקן במקום מצלמה אוטומטית במעגל סגור, או שיש לוויין שמצלם, אם ניחא ליה להצטלם פשיטא דאסור. ואם לא ניחא ליה כלל ואין לו שום ענין בזה מותר לכתחילה לעבור שם בשבת בלי שום פקפוק אף שיש הגברת זרם. כיון דלא ניחא ליה ואין לו ענין בזה ולא מורגש לו שנעשית פעולה מחמתו, וגם לסוברים לאסור בפסיק רישא דלא ניחא ליה לא שייך לאסור כאשר השני מתקין ומפעיל את המלאכה. וכל שאין התוצאה ברת חשיבות והתייחסות אין פעולה זו חשיבא מלאכה כלל, דכשאינ צריך ליצירת הדבר חסר בעצם המלאכה. והוכיח את דבריו מדברי החזון איש (סימן נ"א ס"ק י"ד ד"ה ואמנם).

וידוע להביא סמך לסברא זו, מדברי הפני יהושע (פסחים כה: ד"ה מיהא באמת) 'דמודה ר"ש בפסיק רישא היינו משום דכיון דעל ידי מעשיו נעשה האיסור במידי דהוי פסיק רישא הוה ליה כמתכוין, דהוה ליה לאסוקי אדעתיה מעיקרא'.

אולם אם מותקן מכשיר שעל ידי שעובר שם נדלק האור או נכבה (להרחיק גנבים, או מטעמי חסכון בחשמל), אסור לעבור שם אף דלא ניחא ליה ואין לו ענין בזה, כיון שמורגש לו הפעולה שנעשית מחמתו.

ודעת הג"ר אביגדור נבנצל שליט"א שכל חשש האיסור הוא רק משום מתקן מנא, שכן יוצר כעת תמונה, וכן יתכן 'תיקון מנא' כלפי הנתונים שהוזנו במחשב, כמו שכל אחד מבין שאסור להכניס שירים לנגן בשבת כי זה חשיב מתקן מנא, כי מביאים לידי תכלית את הזכרון של הנגן (עיין בארחות שבת שדן על זה), אך למעשה דעת הרב נבנצל שמותר לכתחילה ללכת 'לכותל המערבי' בשבת ובחג, כי אין זה מלאכת מחשבת.

ועיין במאמרו של הג"ר לוי יצחק הלפרין שליט"א (קובץ ישורון חלק כט) שהצילום דומה למי שעומד מול מראה, ואין בכך משום כתיבה כלל. (על דעתו של הגאון רבי אשר ויס שליט"א, ראה בישורון שם, ובשו"ת מנחת אשר חלק א' סימן לב).

9. שעת הדחק

למעשה, כמעט ואין אפשרות להימלט מבעיה זו, כאשר המציאות היא שבכל מקום בעולם מותקנים בכל פינה ובכל חור אלפי מצלמות, למניעת גניבות ונזקים: על-ידי משרדים, חנויות, צ'ינג'ים, בנקים, מוסדות ציבור, בתי חולים, בתי מלון, אולמות, ובתי פרטיים. מצלמות אלו בדרך כלל מכוונות גם לכיוון הכניסה והרחוב, וטווח הצילום מכסה רדיוס די רחב, כדי לפענח בקלות את נסיבות הגניבות והנזקים. אם נאסור באופן מוחלט להיות מצולם בשבת לא שבקת חיי לכל ברי'ה, וכי נשב ונסתגר בתוך הבית כל השבת?! ועוד שזה חומרא שמביא לידי קולא, שיפסיד תפילה במנין, ולא יוכל ללכת ללמוד בבית הכנסת וכו' (י.ז.ו.).

שעת הדחק: לדעת הרבה מורי הוראה מציאות מורכבת זו מוגדרת כשעת הדחק, ולכן יש לסמוך על שיטות המקילים, שהרי לדעת הרבה מגדולי הפוסקים מותר ההליכה לפני המצלמות כפי שהתבאר. וכן שמעתי מהג"ר אריה צבי רוטנברג שליט"א, שודאי עצם הנדון נתון לגדולי הדור. אולם למעשה המציאות הוא, שאין אפשרות להזהר בזה, כי כל תקופה נוספים מצלמות בעוד מקומות, לכן אפשר לכתחילה לסמוך על המקילים. וכן שמעתי מהג"ר אברהם דרברמדיקר שליט"א, שלמעשה 'העולם' הולך במקומות שיש מצלמות כי אין ברירה אחרת. וגם מצד ההלכה ניתן לסמוך על דברי ה'שבט הלוי' שאין בזה שם מלאכה כלל.

סברא נוספת שמעתי מהג"ר יצחק איזיק סילבר שליט"א, מכיון שאין אפשרות ללכת ברחוב באופן אחר, שוב נוכל לומר על כך 'היינו רבתייהו'. כעין שמצינו שהאוכל ענב לא נחשב סוחט, כי כך דרך אכילתו. כך ההולך ברחוב לא נחשב כותב, כי כך דרך הליכתו. ואמר רב העיר אלעד הג"ר שלמה זלמן גרוסמן שליט"א, שמכיון שיש דעות שמתירים, לכן הוא לא יכול לעכב על העיריה, מלהפעיל את המצלמות בשבת (מ.ז.).

כלפי מצלמות 'הכותל המערבי' ושאר מקומות שניחא ליה במצלמות מטעמי בטחון, הדבר יותר חמור לשיטת כמה פוסקים, וגם בזה יש מקילין לסמוך על שיטות המתירים, משום שזה גדר של שעת הדחק. ויבואר בסייעתא דשמיא בהמשך.

פרק ב'

דעת גדולי הדור

10. סיכום מספר 'ארחות שבת'

סיכום: נושא זה רחב מאוד ונאמרו בו כמה צדדים להחמיר, וכמה צדדים להקל, ונצטט בזאת סיכום הדברים כפי שכתב בספר **ארחות שבת** (פרק ט"ו סעיף לה הערה נה, פרק כ"ו, סעיף כז הערה מ"ד), כאשר האדם עובר בשבת ליד מצלמה עם עין אלקטרונית הקולטת את צורתו ותמונתו, והאדם עצמו אינו מתכוין כלל להקרנת תמונתו על גבי המסך, הדבר מותר, וההיתר הוא גם כאשר נעשים רישומים בני קיימא במערכת הזכרון של המחשבים והמצלמות, וניתן לראות בהם את ההסרטות והתמונות בכל זמן. אך כאשר האדם מתכוין שתמונתו תיראה על גבי המסך, ישנם כמה מגדולי ההוראה שאסרו וישנם כמה מגדולי ההוראה שהתירו, אולם כשהתמונה נקלטת בזכרון

המכשיר והאדם רוצה שתמונתו תיראה על גבי המסך (אף שאינו רוצה שהתמונה תישמר בזכרון), הדבר אסור.

מלאכת כותב: בנוגע לאיסור 'כותב' או איסור 'רושם', שהוא תולדה של 'כותב', יש לדון אם יש בזה חשש מלאכת כותב שהרי על ידי כניסתו למקום זה משתנה התמונה המוקרנת על גבי המסך, וכאילו האדם עצמו משנה את התמונה שעל גבי המסך ואין זה גרמא אלא מעשה בידים. ויש לדון: אם כתב מחשב על גבי מסך נחשב כתיבה כדי לעבור עליו משום מלאכת כותב, כיון שדעת בני אדם דנה זאת ככתב ואין זה דומה לאדם העומד לפני המראה. או דלמא אין זה בגדר מעשה כתיבה, שהרי אינו מצטייר על גבי נייר ובדיו, אלא נקלטים במחשב באותות חשמליים, והעלאת התמונה על המסך באלקטרודות זעירים שאין בהם ממש, ואין כאן שום ממשות של כתב רק הקרנת צורת האות או התמונה על גבי המסך, והקרנה זו מסתלקת בקל בלי להשאיר שום רישום, והרי זה כשיקוף תמונה במראה. ויש לדמותו למה שכתב הפרי מגדים (משבצות זהב שמג) לגבי כתב בחלב ונבלע בנייר ואין רישומו ניכר עד שנותר אותו אצל האש, שאסור רק מדרבנן. ובמחשב יתכן דאפילו מדרבנן מותר, כי אינו כתב כלל.

לדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל, והג"ר ניסים קרליץ שליט"א, הוי כותב רק מדרבנן [הגרי"ש אלישיב נוקט דהוי דרבנן משום דאין דרכו של אדם לכתוב על ידי עמידה מול המצלמה. והגרי"ש קרליץ שליט"א נוקט דחשיב כתב שאינו מתקיים כיון שאין רגילות לקיים את התמונה הזאת לזמן ממושך וקיל טפי מכתב שעל גבי צידי הדפים שכתב החזו"א סימן ס"א דחשיב כתב שאינו מתקיים כיון שהספר עומד להפתח ולהסגר ובספר נשמת אברהם (או"ח סימן ש"מ) מביא בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שדעתו שכתב שעל גבי מסך של מוניטור הוי כתב דרבנן ולא כתב גמור.

והנה לדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל גם אם נחשב כתב, אם אין דעת האדם נתונה על כך ולא איכפת לו בזה כלל וצילום תמונתו נעשה ממילא, אין זה נחשב כלל מלאכת מחשבת בשבת. ואפשר להקל בשעת הצורך כגון לבקר קרוב בבית החולים, מחמת סברא זו. וכן דעת הגר"ש ואזנר זצ"ל בתשובה הנדפסת בסוף הספר ארחות שבת.

אך סברא זו אינה קיימת במקרה שהאדם גורם בכוונה שתמונתו תיראה במסך וכגון בבנין שאין אפשרות להכנס בלי שתיראה תמונתו על גבי מסך ואז פותח לו השוער את הדלת שדעת הגרי"ש אלישיב לאסור זאת. אכן הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל (במכתבו ז' שבט תשמ"ב) מיקל יותר, שוידיאו בכניסה לבנין כיון שהוא כתב שאינו מתקיים והוי פסיק רישא דלא איכפת ליה מותר, וגם מצד המסדר את המצלמה אין איסור מאחר שמסדרו קודם השבת. וכן בשו"ת בצל החכמה להג"ר בצלאל שטרן זצ"ל (חלק ו' סימן ס"ה) היקל בזה, וסובר שהתמונה שעל גבי המסך אינה ציור כלל, אלא הוי כתמונת האדם המשתקפת במראה. וכן היקל בזה הג"ר משה שטרנבוך שליט"א (בתשובותיו חלק ב' סימן קפ"ט).

וכל הנדון הזה הוא לענין מלאכת כותב, אך מלבד זאת יש לדון גם לענין מלאכת בונה משום השינויים בזרמי החשמל הנפעלים מחמת התמונה הנקלטת במצלמה, אמנם לפי המתירים מחמת הסברא הנ"ל שאין זה מלאכת מחשבת, היתר זה מהני גם לשאלה זו של שינויי זרם החשמל. עד כאן הציטוט מספר ארחות שבת.

11. טעמי ההיתר

לאו שמיה מלאכה: ההיתר העיקרי הוא, שאין לשייך לאדם תוצאה שאינו חפץ בה ואין לו שום קשר לעשייתה, סברא זו מיוחסת להגר"ש הלוי וואזנר זצ"ל (במכתב שנדפס בסוף ארחות שבת חלק א' עמוד תקיג, ושוב נדפס גם בשבט הלוי חלק י' סימן קס) שמותר בהחלט בכל האופנים. דאם אין אדם עושה שום פעולה של מלאכה דרך מעשה, רק עומד והולך כדרכו, ומכך גם בלי דעתו וכוונתו נעשית יצירת מעשה מאליה, אין בזה על כל פנים מלאכה דאורייתא, כי התורה אסרה מלאכת מחשבת, דהיינו פעולת מעשה ומחשבת, ולא מצינו כזה בל"ט מלאכות ותולדותיהם דמשכן, ואינו דומה כמובן למלאכה גרועה, על דרך שכתבו התוס' (ריש שבת) אפילו שבודאי אסור מדרבנן, אם כן יש לצדד להשיטות דפסיק רישיה בדרבנן מותר כשאנו מתכוין סתם, כמבואר במגן

אברהם ובפוסקים (או"ח סימן שיד). וכל זה מדובר באופן שהכניסה היה לצורך חולה, או ביקור חולים כהלכה. עכ"ד.

בעיקר סברא זו הרחיבו בקובץ הישר והטוב (קובץ כא), אחרי שביררו את המציאות היטב עם טכנאים ומומחים בכירים, ויוצא מדבריהם שעיקר הסברא שחידש השבט הלוי הוא, שאין זה מוגדר מעשה שלו, ולכן מותר כל סוגי המצלמות שהמצלמה הוא כמו עין של אדם שאין המציאות הנראית שותפה לראיתו. בשונה מקרני לייזר של מעלית או דלת אוטומטית שם נוצר סגירת מעגל על ידי פעולת האדם, מה שאין כן במצלמה הוא מצלם כל הזמן, והרי זה דומה לאדם שיושב ומצייר במכחול את האדם שעובר על ידו או גוי שעומד ומחליט לצלם את היהודי שהולך לבית כנסת, שם ודאי אין כאן מלאכה. וכי בגלל שגוי יחליט לצלם יהודי בשבת הוא יצטרך לעמוד 'דום'. אכן השבט הלוי מגביל את דבריו, שכל ההיתר הוא רק כאשר אינו מעוניין שיראו אותו, אבל אם מתכוין להצטלם אסור.

והוסיף הגר"י פרידמן שליט"א שזה עדיף מ'פסיק רישיה דלא ניחא ליה', שם יש לאדם קשר ישיר לתוצאה שנגרמה ממעשיו, ומכח הדין של 'פסיק רישא' מתיחס המעשה לאדם, אבל הליכה ברחוב לא נחשב כתיבה כלל ולכן מותר לכתחילה. וכן שמעתי מהגר"ר נתנאל לינדר שליט"א שלמעשה המיקל יש לו על מי לסמוך, להתיר ללכת תחת עין המצלמה בשבת.

12. החילוק בין שבת למזיק

אולם מדגיש הגר"ר אברהם דברמדיקר שליט"א, שכל זה הוא רק לגבי שבת שמלאכת מחשבת אסרה תורה, אבל לגבי מזיק לא נאמרו גדרים אלו, כפי שהאריך בספרו על כך. ובמזיק יש גדרים ברורים המחלקים אם זה ודאי או לא. אבל בשבת זה גדרים של 'מלאכת מחשבת' ומעשה שלו. ובלומדעס' החילוק הוא שבמזיק החסרון של חבירו הוא סיבת האיסור, וכל שנעשה בודאות מכוחו חייב. אבל בשבת אין איסור שיתבשל ממילא אוכל בשבת, אלא יש דין שביתה על הגברא, שהוא אסור לו לבשל, והוא צריך לשבות ממלאכה, ולכן תלוי באופן הפעולה האלקטרונית, והליכה לפני מצלמה שמבחינה אלקטרונית ודיגיטלית הוא לא חלק מהמעשה הנפעל התיר השבט הלוי כלפי מלאכת שבת.

למרות האמור, פעולה באמצעות 'שלט רחוק' דינה כמלאכה גמורה כפי שהאריך במאמרו (הובא בקובץ 'עטרת שלמה' חלק ג' עמוד קטז). וכן כתוב בארחות שבת (פרק כו סעיף כה) כלפי מערכות המופעלות על ידי עין אלקטרונית, או גלאים מסוגים שונים, דינם כמופעל בידים על ידי האדם הגורם להפעלתם, ואין זה בגדר גרמא.

בישול בחמה - ויש להוסיף, למרות שבדרך כלל מלאכה שלא כדרך אסורה מדרבנן, כאן מותר לגמרי. וכמו שמצינו כלפי המבשל בחמה שמפורש בגמ' (שבת דף לט). ונפסק ברמב"ם (שבת פרק ט' הלכה ג') ובשו"ע (או"ח סימן שי"ח סעיף ג') שמותר לכתחילה. ופירש רש"י הטעם משום שאין דרך בישול בכך. ומקשין העולם הרי כל מלאכה שעושה אותה שלא כדרך, נאסר מדרבנן, ומדוע כאן מותר לכתחילה? ותירץ האבני נזר, שהשמש מהלך לדרכו כדכתיב במזמור 'השמים מספרים' (תהלים פרק יט) והוא פָּחַתָּן יֵצֵא מִחֶפְתּוֹ יָשִׁישׁ כְּגִבּוֹר לְרוּץ אֶרֶץ: ולכן אינו מוגדר כמעשה בישול כלל. כעין סברא זו אפשר לומר על האדם הצועד ברחוב לדרכו ואין בדעתו לעשות מלאכה, שאין כאן מעשה כתיבה כלל (מ.ד.ל.).

פרק ג'

צדדים נוספים בנדון

13. עוד סברות להתיר

מתעסק: ידוע שהתיר גאב"ד לונדון הגר"ר חנוך העניך פאדווה זצ"ל (בספרו חשב האפוד) ללכת ברחוב באנגליה, אף שנדלק נורות בזמן הליכתו, שכיון שזה בדרך של מתעסק מותר. וגם בזה יתכן

להגדיר את זה כמתעסק. אכן יש חולקים שלא חשיב זה מתעסק כיון שיודע שהוא פועל את הדלקת הנורה.

כיתוב של עוגה: עוד סברא להתיר, שמעתי מהג"ר **יצחק אייזיק סילבר שליט"א**, שזה לא חשיב כתב כלל, כמו שמצינו ב**נודע ביהודה** בהלכות שבת שמותר לאכול כיתוב שעל גבי עוגה משום שלא חשיב כתב כלל. ועוד דהוי דרך אכילה ולא דרך מחיקה, ואין כאן שם מלאכה, כך גם ההולך ברחוב כל מעשיו הם דרך הילוך, ולא דרך כתיבה ואין בזה שם מלאכה כלל.

צילום דיגיטלי: שמעתי עוד טעם להתיר, שהרי כיום התמונות והצילומים והוידאו מצולמים באמצעים דיגיטליים, וברובם אינם מודפסים כלל, נמצא שזה יותר קל מתמונה של פעם, ואין בזה כותב לגבי מלאכת שבת, לדעה זו תמונה דיגיטלית אין בזה שם כתיבה להרבה דיני תורה, כמו שמצינו שיש מתירים מטעם זה, שאין 'איסור מחיקת השם' כאשר עולה על המסך שם ד' (ב.ו.).

14. צידת צבי

צידת צבי: עוד צירוף להתיר שמעתי מהרב **מרדכי אייזן שליט"א**, מכח שיטת הרשב"א (בסוף פרק האורג) שהנועל ביתו בשבת כדי לשמרו, ונכנס צבי לביתו מותר לו לכתחילה לנעול דלתי ביתו אף על פי שרוצה גם בצבי. והר"ן שם פליג דחייב סקילה. נקודת המחלוקת של הרשב"א והר"ן הוא כשעושה מעשה אחד עם ב' כוונות, היתר ואיסור, אם מותר לכתחילה או הוי איסור גמור. וכתב האבני נזר (או"ח סימן קצד) בביאור סברת הרשב"א להתיר לסגור דלת כשצבי נמצא בבית, כל שאין כוונתו לצידת הצבי אלא לשמירת הבית, ותוכן דבריו הוא שאפילו שנקרא מלאכת מחשבת לעניין שבת, אינו חייב אלא בכוונה, כיון שאינו אלא גרמא. לדבריו, ההיתר של הרשב"א הוא רק במעשה כמו בצידה וכדומה שאינו עושה להדיא את פעולת האיסור.

מכח שיטת הרשב"א יש להתיר ללכת לפני המצלמה בשבת, למרות שיש כאן פעולה של 'מלאכת מחשבת', מכל מקום כל שמטרת ההליכה אינו בכוונה להצטלם אין איסור בדבר, כי הוא הולך לדרכו וממילא נפעל הצילום. עיקר הסברא להתיר ההליכה לפני המצלמה מכח הדימוי לצידת צבי, שמעתי גם מהג"ר **משה הלל הירש שליט"א**, וכן האריך לדון בעצם דברי הרשב"א, בקובץ זכרון 'כנסת ישראל' לזכר הג"ר **עמרם זקס זצ"ל**.

לכאורה אפשר לצרף כאן שיטת הרשב"א, וכמו שהתיר בעל **החפץ חיים** בספרו **נדחי ישראל** לאנשי הצבא, לסמוך על הרשב"א לכתחילה, ואף הוסיף על זה מדיליה. אמנם מאידך **במשנה ברורה** (סימן שט"ז) כתב שלא לסמוך כלל על ההיתר של הרשב"א. **ובשער הציון** (ס"ק ל"ג) הוסיף לציין שבספרו **אהבת חסד** (פרק ז' נתיב החסד אות ב') הוכיח מהסוגיא דלא אפשר ולא קמיכוין (פסחים דף כ"ה) דלא כהרשב"א. (ולפלא שהרי הרשב"א עצמו כבר עמד על כך במסכת עבודה זרה סו: ותירץ דיש לחלק בין יין שאינו עומד לריח לבין ורד והדס שעומדים לריח והוכיח כן מהסוגיא שם וכן איתא גם כן בברכות נג. דהוא איסור גמור במכווין ודלא כהר"ן שהובא בפני יהושע אצלנו וצריך עיון). נמצא שיש כאן מחלוקת האחרונים בכוונת הרשב"א, לדעת האבני נזר הוא סברא מיוחדת בצידה ודכוותה, יש שפירשוהו לכל מלאכת שבת, אמנם המשנה ברורה נוקט שהרשב"א סובר כך בכל התורה, ולכן הקשה עליו מסוגיא דפסחים.

פסיק רישא בדרבנן: יש עוד סניף להקל, שהרי דעת התרומת הדשן הביאו **המגן אברהם** (או"ח סימן שיד סעיף ה) ש'פסיק רישא' בדרבנן מותר, אפילו שהפוסקים חלקו בזה (כמבואר במגן אברהם שם), אבל כיון שיש כמה צירופים במקרה דנן, יתכן להתיר.

חלק ניכר מהדברים הם מתוך מאמרו של הרב **עובדיה יוסף טולידנו שליט"א** שבירר היטב את כל הענין. ועיין עוד מש"כ בזה **במשנה ברורה דרשו** (סימן ש"מ סעיף כב אות ח'; ביאורים ומוספים 60; סימן שט"ז ביאורים ומוספים 22).

עדיף לא לדעת!

15. יוסיף דעת יוסיף מכאוב

הנה מבואר בארוחות שבת (פרק ט"ו סעיף לה), שלכו"ע אם אינו יודע מהמצלמות, מותר. ומספרים באי בית הגרי"ש (מ.ד.ל.) שכמה פעמים אמר הגרי"ש אלישיב זצ"ל שעדיף שלא יפרסמו שיש מצלמות בדרך 'לכותל המערבי', כי כך ההולכים בלאו הכי הם בגדר מתעסק, שהרי אינם יודעים שבכך מצטלמים. וכן כתב בספר משנת אי"ש שהשיב הגרי"ש, אם הוא לא יודע שיש שם מצלמה אפשר לעבור, הוא כלל לא יודע שהוא עושה מלאכה. ואפילו אם נדלק אור מחמת כן, כיון שאינו יודע מותר.

למרות האמור, לא נמנע הגרי"ש מלעסוק בשאלה זו בפומבי בשיעור ולברר מה ההלכה, אף שבכך יתפרסם המציאות שהכל מצולם בעיר העתיקה בירושלים.

והוסיף בספר שבות יצחק (חלק גדרי מעשה ופסיק רישא בטכנולוגיות החדשות פרק י"א עמוד קל"ט) בשם הגרי"ש, למרות שבכל מתעסק צריך להפריש מי שנכשל במתעסק, אבל ההולך לפני מצלמה אין צריך לומר לו ולהודיע לו שיש מצלמה שלא יהא מתעסק, כי אפשר לצרף את הסברא שאינו נחשב כעושה מלאכה על ידי מעשה.

מתעסק

על דרך זה שמעתי מהג"ר יחזקאל אלימלך כהן שליט"א כלפי שכנים של בית עסק, שעדיף לא להודיע לשכנים שהמצלמות פועלות בשבת, כאשר לטענת בעל העסק אי אפשר לבטל את זה, כי אם לא יפעל בשבת, הגנבים גם ישמעו מזה ויבואו לגנוב בשבת, ולכן עדיף שלא לומר לשכנים ואז יהא מותר להם מדין מתעסק. [אכן עצה זו אינה מועלת לבעל העסק עצמו, שיודע על פעילות המצלמות בשבת].

יש שהציעו להגיד לשכנים שבשבת זה לא עובד ואף שאינו אמת, וממילא לשכנים זה יהא מותר מדין מתעסק. יש מקומות שבגלל הגניבות התקינו מצלמות, ואומרים שבשבת זה מכובה כאשר בפועל הוא דלוק גם בשבת, ומותר לשואלים מדין מתעסק שהם סבורים שאינו פועל.

מאידך: לדעת כמה חכמי הוראה שליט"א, בשבת צריך לכבות את המצלמות ולא לעשות פרסום מזה, כדי שהגנבים לא יבואו לגנוב בשבת. וזה נוגע גם לאותם בתי כנסת שהתקינו מצלמות בבית כנסת, או בלובי בכניסה. וכן שמעתי מגבאי בית כנסת גדול וחשוב, שהוא לא נכנס לשאלות וספיקות, ובכל כניסת שבת וחג, כאשר הוא נמצא - הוא מוריד את 'השאלטר' הראשי של כל מערכת הצילום, שכן יש מדקדקים ומפקפקים על ההיתרים, ועוד שאין כאן פיקוח נפש, אלא רק שמירה ופיקוח למניעת נזקי ממון, ושמירת הרכוש.

יש יהודי בירושלים תלמיד חכם מופלג שליט"א, שמחמיר לא לעבור בשבת ליד מקום שיש מצלמה, וכמובן שאינו הולך 'לכותל המערבי' בשבת. פעם באו אליו שני צורבים בטענה, שבמסלול שכבר מצא כדי ללכת מביתו לבית הכנסת הסמוך, גם יש מצלמות. עוד בטרם סיימו את דבריהם עיכב בעדם בשני ידיו, ואמר להם, אל תגידו לי, כרגע לפני שאתם מודיעים לי אני בגדר 'מתעסק'. וכי מה אתם רוצים, שכל השבת אני יהיה ספון וסגור בבית?!

פרק ה' פתרונות הלכתיים

1. מצלמות ב'מצב שבת'

והנה ישנם מגוון דרכים להתמודד עם הבעיות המצויות במצלמות. האופן הכי מהודר הוא, לכבות במהלך השבת את המסך, וגם שלא ישמר בזכרון. ויש גם את הפתרון של מצלמות 'הכותל המערבי', עיין על כך בהרחבה בתוך המאמר.

במקום הצורך, ישנו עוד פתרון הלכתי, וזה הבסיס למצלמות באישור 'המכון הטכנולוגי לעניני הלכה' בראשות הרב הלפרין, הפועלות ומצלמות ב'מצב שבת'. אופן ההיתר הוא שיש כמה דקות ביממה שזה לא עובד, וממילא הוי ספק דרבנן, כי הרי צילום זה לרוב הפוסקים הוא בגדר כתיבה שלא כדרך, וגם הגרי"ש שהחמיר סבר דהוי כתיבה שלא כדרך ואסור רק מדרבנן, [אכן הגר"ח קנייבסקי שליט"א סובר שהוי כתיבה כדרך - משנת אי"ש] והרי כתב המגן אברהם שגם בזמן יש את הכלל של כל קבוע כמחצה על מחצה, והוי ספק דרבנן שהולכים לקולא, שהרי כבר אינו פסיק רישא על כל רגע שכעת יש משהו שמצלם אותו. וכן מחמירים שיופעל על ידי גרמא (י.ג.).

מחמת נזקי רכוש שאירעו בשכונת נווה יעקב בירושלים, עלה הרעיון להתקין מצלמות אבטחה, עם איוש במוקד על ידי גויים, והורה הג"ר צבי ובר שליט"א שמותר רק לפי ההוראות המפורטות שנתן לעסקנים, וכן דעת הג"ר ישראל יצחק זילברמן שליט"א שיש להתיר באופן שיהא כמה דקות ביממה שמכשירי הצילום לא פועלים, וממילא אין זה פסיק רישא.

יש עוד פתרון שלא יהא מסך, ולדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל כפי שכתב הג"ר משה מרדכי קרפ שליט"א בשמו (הלכות שבת בשבת חלק ג' עמוד ר"א), מה שהתמונות נאגרות במחשב אינו כלום. אכן לדעת הגרש"ז עצם אגירת התמונות במחשב יש בזה שם מלאכה (משנת איש).

פרק ו'

מי גונב את הקוגל בשבת ???

נדון מרתק של הגר"י זילברשטיין

בקובץ ווי העמודים (שבט תשע"ו מספר 26 עמוד נב) מופיע השאלה, שהובאה לפני הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א.

שאלה: מידי שבת בשבתו אנו מתפללים במנין ותיקין, ולאחר התפילה יש לנו שיעור של שעה וחצי בגמרא והלכה. כדי שנוכל ללמוד רעננים בשיעור, מתקיים מיד לאחר התפילה קידוש בבית הכנסת, עם עוגות וקוגל אטריות, כאשר הקוגל מונח על פלטה חשמלית כל השבת.

לאחרונה אנו מגיעים בשבת בבוקר לקידוש, ורואים שחסר כמות מכובדת של קוגל, מסתבר שיש אינשי דלא מעלי, שנכנסים בליל שבת לבית הכנסת ואוכלים כמות ניכרת מהקוגל שהכנו לצורך הקידוש. עלה בדעתנו להתקין מצלמה בבית הכנסת, ולכוין אותה שתפעל רק בשעה שאין בה מתפללים, וכמובן שתכבה בשעות שהמתפללים מתחילים להגיע לתפילה, ובעזרת השם, נוכל לתפוס את הגנבים בעזרת המצלמה.

השאלה האם מותר לעשות כן, שמצד אחד אנו מכשילים את הגנבים כשהם עוברים ליד המצלמה, הם כאילו מנציחים את עצמם על המסך, ואולי יש בזה איסור 'לפגי עֵינֵי'. אך מצד שני, הרי הגנבים לא יודעים על קיום המצלמה, ואם כן כשהם נכנסים לבית הכנסת כאשר המצלמה פועלת דינם רק כמתעסק, ואינם עוברים על איסור, ועוד שכלפי הגנב זה ודאי פסיק רישא דלא ניאח ליה שהרי אינו מעוניין שיצלמו את מעמד הגניבה, ואם כן אולי מותר להתקין את המצלמה?

תשובה: לכאורה מותר, וכמו שאמר מורי חמי מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, ומרן בעל השבט הלוי זצ"ל, ומרן הג"ר ניסים קרליץ שליט"א (הובא בארחות שבת פרק כו הערה מד), שההולך ברחוב

וידוע שבעברו ליד בנין מסוים ידלק אור, אין בזה איסור, והטעם כיון שהאדם אינו מעוניין באור הזה כלל, ואין לו קשר ישיר למלאכה, אלא היא נדלקת בריחוק ממנו, ואין כאן תועלת המיוחסת אליו, אין זה מלאכת מחשבת, שאטו אם יהיה לוויין בשמים המצלם מי שהולך בארץ, נימא שיאסר לילך אם ידוע שתמונתו נרשמת עכשיו במצלמת הלוויין, ופשוט שאין בזה איסור, כיון דאין לאדם שום קשר למלאכה הזו, והיא נפעלת בריחוק ממנו, ואין לו תועלת ממנה, אין זו מלאכת מחשבת כלל.

אמנם נראה שאף שאין איסור לעבור, אבל בכל זאת אין זה כבוד לשבת להתקין מצלמה שתצלם את העוברים ושבים, ובפרט שכל מטרת ההתקנה היא 'לצורך שבת', ואין הקוגל כל כך חשוב שבשביל זה צריך להתקין מצלמה, אך העצה היא, לכתוב שלט שהמקום מצולם, וזה מותר, ובזה כבר די להרתיע את הגנבים. - עד כאן תשובת רבי יצחק זילברשטיין.

העירו, שבאמת ברגע שיש שלט שהמקום מצולם, אין כבר 'לפני עור'. כי הרי כל אדם רשאי להתקין מצלמות ברשותו, כאשר מודיע לכל הנכנסים 'כאן יש מצלמה', ואם יכנסו לטווח הצילום הרי זה אשמתם (ב.ו.).

הלעיטהו לרשע וימות

שאלה: שאלו (י.מ.ג.), גם אם נניח שיש כאן 'לפני עור', לכאורה עדיין יש מקום להתיר להכשיל את הגנב בצילום מעשיו הנבזים, מצד הדין של 'הלעיטהו לרשע וימות', והקולר יהיה תלוי בצוארו, כעין המבואר בגמ' בב"ק (דף סט.). או דלמא לא שייך לומר עליו 'הלעיטהו לרשע וימות', כי בסך הכל גנב זה רעב וחפץ לאכול חתיכת קוגל חמה, ויש לו הוראת היתר שבכל מקרה יישאר מספיק לשיעור של הבוקר, וגם שהקוגל נתרם לטובת באי בית המדרש וגם הוא בתוכם.

תשובה: מסקנת הגר"י זילברשטיין בספרו **חשוקי חמד** (בבא קמא דף סט.), שבגנב סתם לא אמרינן 'הלעיטהו לרשע וימות', כי כבר שלמה המלך אמר (משלי פרק ו, ל) 'לא יבזוז לגנב פי יגנוב למלא נפשו פי ירעב: ורק באופן שהגנב התעלל בגנב להכעיס עד כדי פיקוח נפש, רק אז מתיר הגר"י זילברשטיין להכניס לו רעל בכריך (ווי העמודים).

יש להעלות היבט נוסף בכל נדון זה (מ.ק.), איך מותר במוצאי שבת להסתכל על התמונות של הגניבה, הרי זה הנאה ממעשה שבת שאסור. לכאורה יש ליישב שכלפי הגנב זה פסיק רישא דלא נוחא ליה, שהרי אינו רוצה שיצלמו אותו, ונמצא שאין כאן מעשה שבת. ועדיין צריך עיון.

סיכום הגיליון:

2. דינים העולים

שאלה: האם למעשה מותר להתקין מצלמות אבטחה בבניין מגורים, שפועלים כל הזמן (24/7) גם בשבת?

תשובה: אם המצלמות מופעלות באמצעות גלאי תזוזה אסור מדינא.

אם המצלמות פועלות באופן רציף כל הזמן, ללא קשר לתנועת האנשים, ובנוסף המסך לא פועל בשבת מותר מצד הדין.

ראוי להתקין תוכנה, הגורמת שכמה דקות במהלך היממה המצלמות לא עובדות, כך שאין כאן 'פסיק רישא' שהאדם מצולם. (או לחילופין להשאיר אפשרות להכנס לבניין ללא צילום, כך שלא יהא 'פסיק רישא'). ❖

צומק הפעם

אתר **חיות, הצרות, והארות**. נ"ד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823

להצחת התורם ופני ביתו **ע"ס"א** - פבריות **אסא ונהורא אצ"א**, אק טוב וחסד כל ה'א"מ.